

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Petra Průchy a soudců JUDr. Jaroslava Vlašína a JUDr. Jana Vyklického v právní věci žalobce: **P. Č.**, proti žalovanému: **Úřad práce České republiky**, se sídlem Karlovo náměstí 1359/1, Praha 2, v řízení o žalobě na ochranu před nezákonným zásahem, o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 2. 12. 2013, č. j. 10 Na 90/2013 - 26,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žádný z účastníků **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

Včas podanou kasační stížností žalobce (dále jen „stěžovatel“) brojí proti v záhlaví uvedenému usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích (dále jen „krajský soud“), kterým byla zamítnuta žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků.

Nejvyšší správní soud ze soudního spisu zjistil následující skutečnosti:

Žalobou ze dne 16. 9. 2013 se stěžovatel před krajským soudem domáhal ochrany před nezákonným zásahem správního orgánu, spočívajícím v pokynu pracovníků Úřadu práce ČR žalobci, kterým jej žádají, aby prostřednictvím tiskopisu „Informace o užíváním bytu“ přiznal, že neužívá byt. Dále se domáhal určení, že zahájení řízení ve věci zastavení výplaty dávky „Příspěvek na živobytí“ Úřadem práce v Poličce ze dne 4. 7. 2013, bylo aktem vyhrožování žalobci, tedy nezákonným zásahem. Stěžovatel také navrhnul určit, že pokyn sociálních pracovníků Magistrátu města Českých Budějovic ze dne 15. 7. 2013, aby

žalobce prostřednictvím tiskopisu „Informace o užívaném bytě“ přiznal, že neužívá byt a že je osobou bez přístřeší, je kumulovaným zneužitím veřejné moci a také nezákonným zásahem.

Krajský soud dne 6. 11. 2013 stěžovatele usnesením vyzval, aby ve lhůtě 3 dnů od doručení tohoto usnesení zaplatil soudní poplatek ve výši 2.000 Kč podle položky 18 bod 2 písm. d) sazebníku soudních poplatků.

Stěžovatel podáním ze dne 14. 11. 2013 požádal krajský soud o osvobození od soudních poplatků. K žádosti přiložil čestné prohlášení, v němž uvedl své osobní údaje, osobní stav, trvalý pobyt, doručovací adresu, způsob bydlení („nenájemní, nevlastnické, samostatné nebytové obydlí“), výši nezdanitelných příjmů, která činí „přes 3.000 Kč měsíčně“, výši peněžních závazků („desetitisíce“). V prohlášení stěžovatel dále krajskému soudu sdělil, že důvodem „nevýdělečné činnosti“ je jeho plná invalidita, že má nenarušenou způsobilost zcizovat a je příjemcem příspěvku na živobytí. Vlastní elektronický psací stroj, digitální televizor a jízdní kolo a jeho výdaje obnáší stravu, tisk, jízdné, papír, poštovné a DPH. Stěžovatel doplnil, že nepřiložil osvědčení orgánu státní správy o svých sociálních poměrech, protože nemá prostředky na množení listin a k uloženým listinám adresovaný soud bez odůvodnění nepřihlíží. Krajský soud zaslal stěžovateli dne 14. 11. 2013 formulář prohlášení o majetkových, výdělkových a osobních poměrech žalobce s výzvou, aby ho stěžovatel vyplnil ve lhůtě 1 týdne od doručení. Lhůta pro jeho zaslání uplynula dne 29. 11. 2013. Podáním ze dne 29. 11. 2013 stěžovatel zopakoval svou žádost ze dne 14. 11. 2013.

Krajský soud, vycházející z výše uvedeného skutkového stavu a judikatury Nejvyššího správního soudu, žádost stěžovatele o osvobození od soudních poplatků **zamítl**. V odůvodnění v záhlaví označeného **usnesení** (dále také „napadené usnesení“) krajský soud uvedl, že čestné prohlášení ze dne 14. 11. 2013 neobsahovalo všechny informace relevantní pro posouzení, zda jsou splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků, stěžovatel neoznačil výši svého příjmu ani jeho zdroj, neuvedl ani přesnou výši svých závazků a jejich splátek, nevyčíslil ani další své běžné výdaje a náklady. Žalobci nic nebránilo v tom, aby vyplnil zasláný tiskopis a přiložil příslušné přílohy, žalobce však požadované údaje či podklady nedoložil, čímž krajskému soudu znemožnil objektivní posouzení jeho aktuálních poměrů. Krajský soud proto s odkazem na § 36 odst. 3 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), dospěl k závěru, že nebyla splněna základní podmínka pro osvobození od soudních poplatků představující povinnost žadatele doložit, že nemá dostatečné prostředky. Podle rozsudku Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č. j. 7 Azs 343/2004 – 50 (dostupný na www.nssoud.cz) soud v případě, že žadatel nesplní svou důkazní povinnost, výdělkové a majetkové poměry z úřední povinnosti nezjišťuje. Stěžovatel v posuzovaném případě neunesl své důkazní břemeno, jež je jedním z atributů předpokladu úspěšnosti žádosti o osvobození od soudních poplatků. Krajský soud na závěr odůvodnění vyjádřil k povaze sporu, který je vyvolaný stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí. Není podle něj důvod, aby náklady takových sporů, které je jinak povinen hradit každý žalobce, za žalobce pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků. Uvedl, že má-li soud v každém jednotlivém případě vážit konkrétní specifické okolnosti žádosti o osvobození od soudních poplatků a individuální poměry žadatele, musí se v rámci tohoto postupu zabývat i otázkou, zda žadatel neuplatňuje svá

pokračování

práva svévolně či šikanózním způsobem. Proto usnesení, kterým soud nevyhoví žádosti o osvobození od soudních poplatků v případě evidentního zneužívání práva na přístup k soudu, nemůže být s posledně jmenovaným právem účastníka řízení v rozporu.

Proti usnesení krajského soudu podal stěžovatel včasnou **kasační stížnost**. V ní nejprve zpochybňuje zařazování žalob na ochranu před nečinností a nezákonným zásahem do rejstříku Na, což je v rozporu s instrukcemi kancelářím soudu, nic na tom nemění stav, že by snad Mgr. Pošvářová byla asistentem všech soudců správního senátu. Namítá, že krajský soud zastává „*stranný postoj k věci*“, a jeho úsudek, že neví, co znamená „*přes tři tisíce*“, je arogantní. Stěžovatel doložil své majetkové poměry právě čestným prohlášením a obdobné čestné prohlášení v jiných soudních přezkumech postačovalo pro posouzení majetkových poměrů. Krajský soud po léta ví, že stěžovatel je osobou v hmotné nouzi a plně invalidní, přesto nadále zastává názor, že by si měl zvýšit příjem a nemožnost zvýšení dokázat písemně. Ze žaloby je zřejmé, že se tvrzený zásah týká „*životní sféry*“ stěžovatele, a ne naopak, jak tvrdí krajský soud, závěru krajského soudu, že takovou povahu spor nemá, chybí odůvodnění.

Nejvyšší správní soud nejprve zkoumal formální náležitosti kasační stížnosti, přičemž zjistil, že je podána osobou oprávněnou a je proti označenému usnesení přípustná za podmínek ustanovení § 102 a § 104 s. ř. s. Nejvyšší správní soud přezkoumal napadené usnesení krajského soudu i řízení, jež jeho vydání předcházelo, v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s., neshledal přitom vady, k nimž by musel podle § 109 odst. 4 s. ř. s. přihlídnout z úřední povinnosti; vázán rozsahem a důvody, které stěžovatel uplatnil ve své kasační stížnosti, dospěl k závěru, že kasační stížnost **není důvodná**.

Nejvyšší správní soud netrval na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost, ani na povinném zastoupení stěžovatele advokátem. Osvobození od soudních poplatků i právo na bezplatné zastoupení se váže k posouzení poměrů konkrétního žadatele. Nesplnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků přitom vylučuje i právo na bezplatné zastoupení (§ 35 odst. 8 s. ř. s.). Za situace, kdy předmětem kasačního přezkumu je usnesení, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, by trvání na podmínce uhrazení soudního poplatku za kasační stížnost a na podmínce povinného zastoupení, znamenalo jen další řetězení téhož problému. (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 13. 9. 2007, č. j. 9 As 43/2007 - 77, dostupný na www.nssoud.cz). Kasační stížnost lze tedy i při absenci těchto podmínek projednat a jedná se rovněž o kasační stížnost přípustnou.

K námitce týkající se otázky, zda stěžovatel čestným prohlášením dostatečně doložil své osobní, majetkové a výdělkové poměry, Nejvyšší správní soud považuje za nutné nejprve v obecné rovině uvést, že individuální osvobození od soudních poplatků je procesní institut, jehož účelem je zejména ochrana účastníka, který se nachází v tíživých poměrech, před nepřiměřeně tvrdým dopadem zákona o soudních poplatcích. Tento druh osvobození od soudních poplatků je zařazen v ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s., v němž je kromě jiného uvedeno, že účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu **zčásti** osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze přitom pouze **výjimečně**, jsou-li pro to zvláště závažné důvody. Pokud by však soud dospěl k závěru, že návrh

účastníka je zjevně neúspěšný, žádost o osvobození od soudních poplatků zamítne. Z výše uvedeného plyne, že soud může účastníka osvobodit od soudních poplatků za předpokladu kumulativního splnění tří podmínek: a) podání žádosti o osvobození od soudních poplatků, b) návrh účastníka na zahájení řízení není zjevně neúspěšný, c) doložení nedostatku prostředků.

Jak Nejvyšší správní soud již uvedl v rozsudku ze dne 3. 2. 2010, č. j. 3 As 28/2009 – 147 (dostupné na www.nssoud.cz), [...] při rozhodování o osvobození od soudních poplatků soud přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům, které si pravděpodobně vyžádá dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším obdobným okolnostem. Při hodnocení majetkových poměrů žadatele je třeba přihlídnout nejen k výši jeho příjmů a množství disponibilních finančních prostředků, ale též k jeho možnosti si tyto prostředky opatřit. Rozhodnutí o žádosti pak musí vždy vycházet z konkrétního posouzení naplnění výše uvedených podmínek a musí odpovídat tomu, aby žadateli nebylo jen pro jeho majetkové a sociální poměry znemožněno uplatňovat nebo bránit své právo. Osvobození od soudních poplatků je proto možno přiznat pouze osobě, která objektivně není schopna soudní poplatek zaplatit a nemá jinou možnost, jak se domoci svých práv, než cestou soudního řízení. Vždy je však nutno přihlížet i ke konkrétním možnostem žadatele finanční prostředky si opatřit. Objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele, resp. jejich tíživosti, v současné době nejsou v platném právu vyjádřeny. Soudy jsou proto nuceny překlenout tento nedostatek v každém konkrétním případě interpretací. Zhodnocení všech okolností, které v této věci vypovídají o poměrech žadatele je tak věcí úvahy soudu a promítá se do závěru, zda je žadatel, s ohledem na své poměry, schopen zaplatit soudní poplatky.

Dále jen nutné zdůraznit, že při zkoumání, zda účastník nedisponuje dostatečnými prostředky, aby mohl soudní poplatek zaplatit (viz výše uvedená třetí podmínka osvobození od soudních poplatků), leží důkazní břemeno na bedrech účastníka. Pokud chce být tedy účastník ohledně své žádosti o osvobození od soudních poplatků úspěšný, musí nejen uvést, v čem spatřuje svůj nedostatek prostředků (viz rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 30. 3. 2004, č. j. 1 Afs 5/2003 – 54, publikovaném pod č. 311/2004 Sb. NSS), který podle jeho názoru vede k tomu, že nemůže soudní poplatek uhradit, ale současně musí i takové tvrzení prokázat. Jak plyne z judikatury zdejšího soudu, [...] soud nemůže zjišťovat tyto skutečnosti z úřední povinnosti, neboť zásada vyšetřovací se zde neuplatní (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 25. 1. 2005, č.j. 7 Azs 343/2004 – 50, přístupný na www.nssoud.cz). Obdobně se tento soud vyjádřil i v rozsudku ze dne 26. 8. 2009, č. j. 1 As 39/2009 – 88 (dostupném na www.nssoud.cz), podle něhož [...] účastník řízení, který požádal o osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.), a který byl soudem řádně poučen (§ 36 odst. 1 s. ř. s.), je povinen uvést a prokázat veškeré skutečnosti rozhodné pro posouzení žádosti. Vyplyne-li z uvedených údajů či obsahu spisu, že jsou nevěrohodné, popř. neúplné, soud žádost zamítne. Z rozsudku zdejšího soudu ze dne 27. 7. 2007, č. j. 8 Ans 2/2007 – 51 (dostupném na www.nssoud.cz), dále vyplývá, že [...] nedoloží-li účastník řízení své, byť i tvrzené minimální, příjmy, je dán důvod pro zamítnutí jeho žádosti o osvobození od soudního poplatku.

Námítce stěžovatele, že svůj finanční nedostatek doložil čestným prohlášením, Nejvyšší správní soud nepřisvědčil a ztotožnil se naopak se závěry krajského soudu. V odůvodnění napadeného usnesení krajský soud popsal veškeré své úvahy, které jej vedly

pokračování

k závěru, že stěžovatel dostatečným způsobem nedoložil nedostatek svých prostředků a nesplnil tak důkazní povinnost na něm spočívající. Stěžovatel zaslal soudu pouze stručné prohlášení, které ovšem nebylo doloženo žádnými podklady prokazujícími jeho tvrzení. Proto toto prohlášení nebylo možné považovat za dostatečný podklad pro přiznání osvobození od soudních poplatků. Stěžovatel namítal, že v jiných řízeních považoval krajský soud čestné prohlášení za dostatečné pro přezkoumání žádosti o osvobození od soudních poplatků. K tomu Nejvyšší správní soud uvádí, že předpoklady pro osvobození od soudního poplatku je nutno posuzovat zcela konkrétně s ohledem na okolnosti existující v době vyměřování soudního poplatku (viz rozsudek NSS ze dne 14. 1. 2009, č. j. 4 As 63/2008 – 105). Lze tak souhlasit s názorem krajského soudu, že v případě, kdy stěžovatel řádně nedoložil svoji aktuální majetkovou situaci, je nutné jeho žádost o osvobození od soudních poplatků zamítnout.

Dalším doplňujícím argumentem soudu pro nepřiznání osvobození od soudních poplatků byla povaha sporu, jež je vyvolaný stěžovatelovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí a nedotýká se jeho životní sféry. Nejvyšší správní soud se ztotožňuje s tímto závěrem krajského soudu. Při zkoumání naplnění podmínek stanovených v § 36 odst. 3 s. ř. s. je namístě, aby soud zhodnotil také povahu sporu a způsob vedení řízení ze strany stěžovatele, což krajský soud ve svém odůvodnění učinil. Nejvyšší správní soud tak nespatřuje důvod, aby náklady sporů jako je tento, jichž stěžovatel vede celou řadu, měla nést Česká republika formou institutu osvobození od soudních poplatků. Nemajetnost totiž nemůže být sama o sobě důvodem, aby se nemajetná osoba mohla volně a bez jakýchkoliv omezení realizovat v podávání četných podání k soudu (srov. rozsudek NSS ze dne 26. 10. 2011, č. j. 7 As 101/2011 – 66, dále rozsudek NSS ze dne 12. 7. 2012, č. j. 5 Ans 10/2012 – 26). *„Osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně“* (viz rozsudek NSS č.j. 7 As 101/2011–66, resp. rozsudek ze dne 6. 6. 2012, č.j. 2 Ans 6/2012-12).

Nejvyšší správní soud přisvědčuje stěžovateli v tom, že pokud krajský soud vyhodnotí podání jako žalobu na ochranu proti nečinnosti správního orgánu nebo před jeho nezákonným zásahem, není namístě, aby takové podání zařadil do rejstříku „Na“. Naopak, podle Instrukcí Ministerstva spravedlnosti č. 505/2001-Org se žaloby týkající se věci ochrany proti nečinnosti správního orgánu a ochrany před nezákonným zásahem, pokynem nebo donucením správního orgánu ve správním soudnictví označují spisovými značkami „An“ a „Ap“. Je tak nutno dospět k závěru, že krajský soud chybně zařadil stěžovatelovo podání do rejstříku „Na“. Tento postup spočívající v nesprávném formálním označení věci však nemá vliv na zákonnost či zmatečnost napadeného usnesení.

Stěžovatel brojil také proti názoru krajského soudu, že při hodnocení majetkových poměrů je třeba přihlídnout i k možnosti žadatele opatřit si prostředky a tato aktivita žadatele má podstatný význam při rozhodování o žádosti. Krajský soud přitom nevzal do úvahy, že stěžovatel je osobou v hmotné nouzi a plně invalidní. Nejvyšší správní soud tuto námitku neshledal důvodnou. Aktivita žadatele a možnost zvýšit si příjem vlastním přičiněním má při rozhodování o žádosti o osvobození od soudních poplatků význam, ale

v posuzované věci byla žádost o osvobození od soudních poplatků zamítnuta z důvodu neunesení důkazního břemene o celkových majetkových poměrech stěžovatele – stěžovatel, přes opětovné a trpělivé poučování ze strany soudu v celé řadě i jiných stěžovatelových soudních věcí, nedostál své povinnosti doložit výši svých příjmů, závazků a běžných výdajů, a nikoliv z důvodu, že by si mohl stěžovatel jako osoba plně invalidní finanční prostředky sám opatřit.

Ze všech výše uvedených důvodů dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost proti napadenému usnesení krajského není důvodná, a proto ji ve smyslu ustanovení § 110 odst. 1 s. ř. s. **zamítl**.

O nákladech řízení o kasační stížnosti rozhodl Nejvyšší správní soud podle § 60 odst. 1 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatel neměl ve věci úspěch, nemá proto právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti ze zákona. Žalovaný měl ve věci úspěch, nevznikly mu však náklady řízení o kasační stížnosti přesahující rámec jeho běžné úřední činnosti, proto mu soud právo na náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 5. března 2014

JUDr. Petr Průcha
předseda senátu